

VEDLEGG TIL FREDNINGSSAK

DOKUMENTASJON

Navn: BEDEHUSET EMMAUS

Adresse, gårds- og bruksnummer: GYLANDSVEGEN 314, 4436 GYLAND, GNR. 200, BNR. 21,

Kommune: FLEKKEFJORD KOMMUNE,

Fredning etter kulturminnelovens § 15



Figur 1. (Foto Arnt Magne Haugen, 2011)

Innhold

| | |
|---------------------------------------------|----|
| Geografisk plassering/miljøbeskrivelse..... | 3 |
| Kart | 4 |
| Tegning av fredningsobjektet..... | 5 |
| Beskrivelse av fredningsobjektet | 5 |
| Historikk..... | 10 |
| Kilder..... | 10 |

Geografisk plassering/miljøbeskrivelse

Bedehuset "Emmaus" fra 1888, som har tilhørt indremisjonen, ligger på gården Gyland i Flekkefjord kommune og er det eldste av tre bedehus på samme gård. De to andre er baptistkirkens "Betania" fra 1907, og "Sion" fra 1936 som ble benyttet av Gyland pinsemenighet. Alle de tre bedehusene ligger langs hovedveien i et utpreget jordbrukslandskap, innenfor en strekning på bare 130 meter (fig 3). Gyland gård består av flere gårdsbruk og utgjør det største flate jordbruksarealet i området.



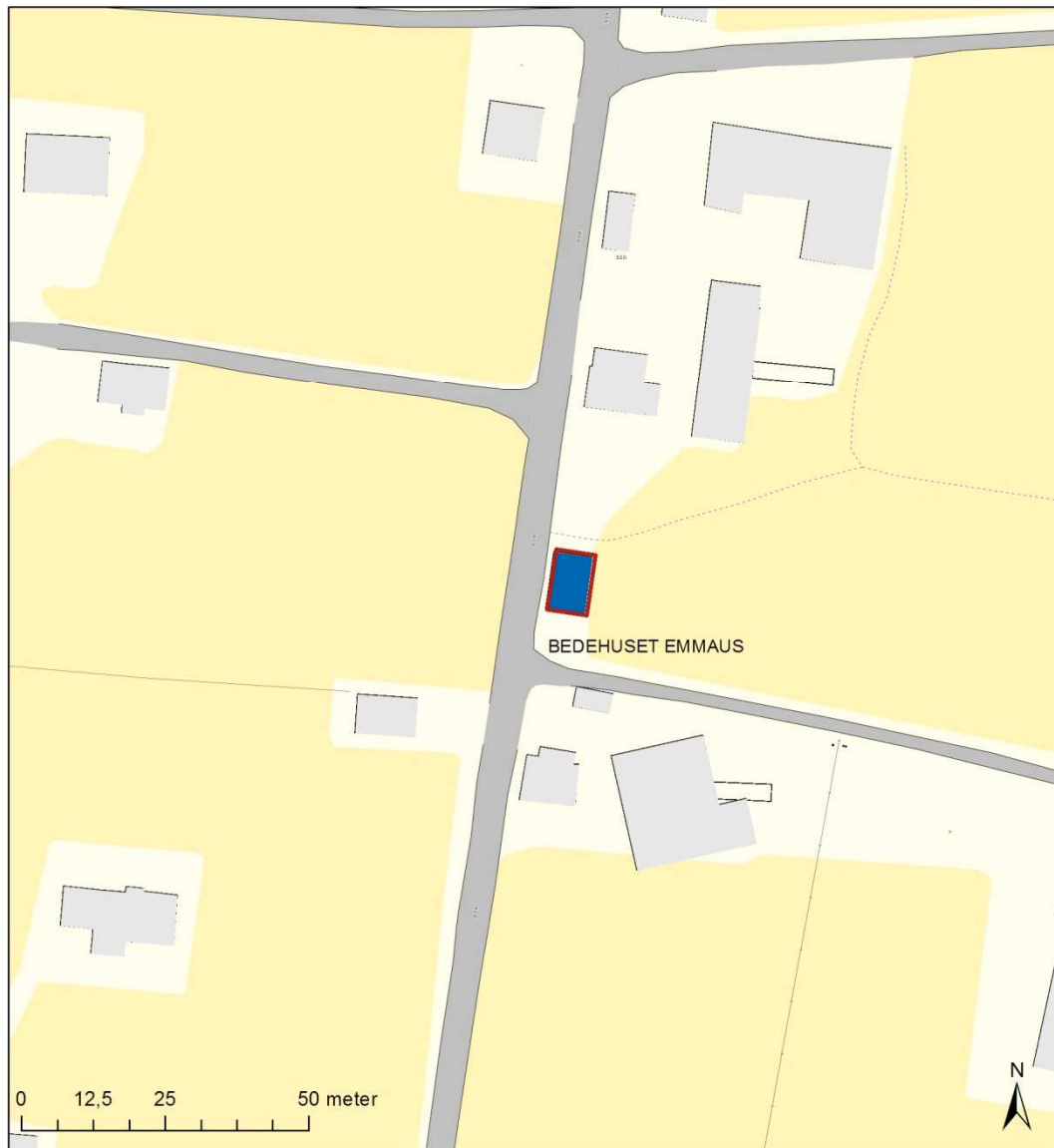
*Figur 2. Bedehuset Emmaus.
(Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)*





*Figur 3. Bedehusene på Gyland: Emmaus i forgrunnen, Sion til høyre og Betania bakerst, midt i bildet.
(Foto: Arnt Magne Haugen, 2011)*

Kart

BEDEHUSET EMMAUS, BYGNINGSNR 21284076
GNR 200/BNR 21/SNR 1
GYDELANDSVEIEN 314
FLEKKEFJORD KOMMUNE

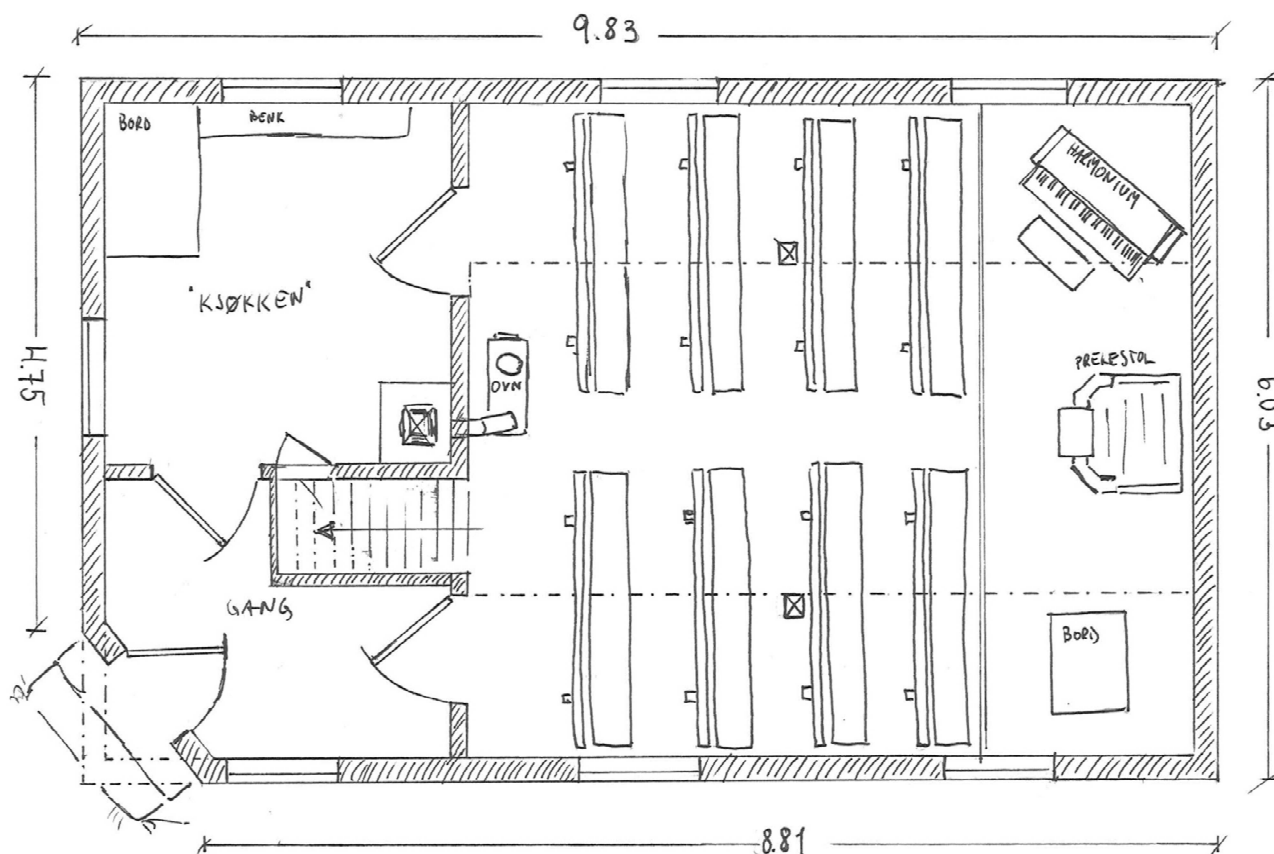


-  Berørt eiendom
-  Fredet bygning, KML § 15

Bakgrunnskart: FKB2 WMS
Utarbeidet av Riksantikvaren, september 2011

Tegning av fredningsobjektet

EMMAUS BEDEHUS, GYLAND. 1. ET. MED STIPLET GALLERI, (MÅLESTOKK 1:50)
TEGNET AV ARNT MAGNE HÅGGEN ETTER OPPMÅLING AV HEGE SØSTRAND BU.
MINDRE UNØYAKTIGHETER I TEGNINGEN KAN FOREKOMME.
Oslo. 3.10.2011. Arnt Magne Haagen



Figur 4. Oppmålingstegning av bedehuset Emmaus på Gyland.

Beskrivelse av fredningsobjektet

Bedehuset Emmaus fra 1888, er det eldste av de tre bedehusene på Gyland gård. Bygningen regnes som et av de best bevarte og mest opprinnelige bedehusene i Vest-Agder. Den er lite endret både innvendig og utvendig og fremstår dermed som svært autentisk. Bedehuset Emmaus er dessuten unikt som del

av et særpreget kulturmiljø hvor tre bedehus ligger i et gårdsområde, innenfor en veistrekning på bare 130 meter. Dette illustrerer på en sjeldent talende måte kristenlivets historie i den delen av landet der vekkelsesbevegelsen hadde størst gjennomslagskraft.

Eksteriør:

Bedehuset Emmaus er en enkel trebygning i bindingsverk, uten særskilte utvendige detaljer. Bygningen er kledt med stående, høvlet panel med over- og underliggere, og den er hvitmalt med rød enkeltkrum teglstein på taket. Vinduene har to fag med 1 x 3 og 1 x 4 ruter i hver grind. I gavlen bak galleriet er det to kvadratiske vinduer med fire ruter.



Figur 5. Inngangsdøra er tydelig "byinspirert". (Foto: Arnt Magne Haugen, 2011)

Inngangsdøra er ei fyllingsdør med fire like fyllinger over hverandre, og vrideren har vært skiftet ut med en type som var vanlig på 1920-tallet. Inngangspartiet på bedehuset er interessant siden det er tydelig "byinspirert"; døra er plassert på et "avkuttet" hjørne, lik en butikkinngang, og hushjørnet i andre etasje danner dermed et lite "vindfang" som skjermer inngangen mot nedbør (fig 5). Denne utformingen er svært vanlig på butikker og forretninger i området, men det kan knyttes til byer og tettsteder og er ikke vanlig på

landsbygda. Dette bygningstrekket er dessuten nesten utelukket knyttet til bygninger med inngang på hjørnet ut mot et gatekryss, mens Emmaus ligger langs en rett vei med åpent areal på begge ender. Hvorfor man har valgt en slik utforming av inngangen på bedehuset Emmaus vites ikke, men det er nærliggende å tro at dette falt mer naturlig på bygningens opprinnelige tomt, hvor inngangen trolig vendte mot veikrysset.



Figur 6. Detalj av taket (Foto: Hege Sørstrand Bu, 2009)

Interiør:

Inne i bygningen er det tre rom: gang, kjøkken og sal med galleri. Gangen og kjøkkenet ligger i nordre del av bygningen, mens salen ligger mot sør. Salen var i utgangspunktet panelt, men det ble lagt plater utenpå panelet en gang på 1960-tallet.

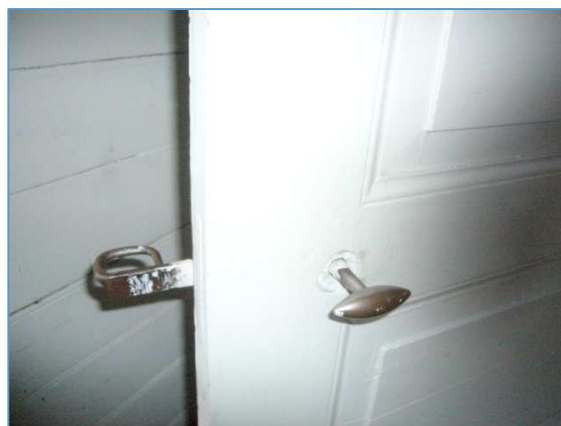


Figur 7: Salen. (Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)

Deler av galleriet skal være sekundært, og er trolig bygd i forbindelse med flyttingen. Trappa til galleriet går opp bakerst i salen, litt til side for midten. Gallerikonstruksjonen er enkel og sidegalleriene bæres av to frittstående søyler. Konstruksjonselementene har avfasede hjørner og rekkverket er laget med enkle detaljer og firkantede balustre. På 1980-tallet ble det lagt golvbelegg i salen. Muntlig tradisjon forteller at de som ikke ønsket å delta så sterkt i møtene holdt seg



Figur 8: Detalj under sidegalleri. (Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)



Figur 9. Låskasse med fjærklinke og vrider. (Foto: Arnt Magne Haugen, 2011)

oppe på galleriene, og de mest tilbakeholdne valgte seg gjerne en diskret plass helt bakerst.

Gangen har plater på veggen, mens kjøkkenet har innvendig malt staffpanel. Panelet er montert liggende mot ytterveggen, mens det er stående panel på innvendige delevegger. Det er en liten bod under trappa med skapdør fra kjøkkenet. De innvendige dørene i bygningen er av samme type som ytterdøra, med fire like speil. Det er usikkert hvorvidt disse er originale, men det kan være verdt å merke seg at Gyland kirke som tidligere lå like ved bedehuset, har fyllingsdører med samme inndeling. De innvendige dørene har innfelte låskasser med fjærklinke og vrider.

Generelt er bygningens interiør nøkternt utformet med rene flater og lite dekor. Den er typisk for sin tid og de små og enkle endringene som er gjort gjenspeiler nøysomheten som preget den norske landsbygda gjennom mesteparten 1900-tallet.



Figur 10. Gangen. (Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)

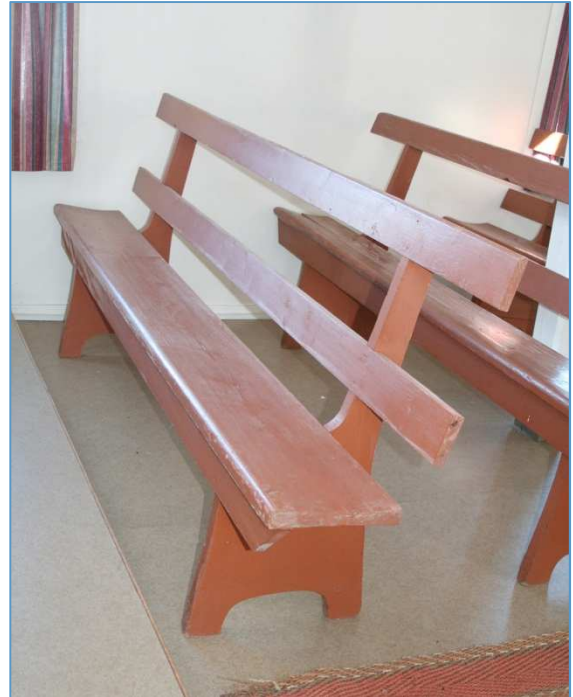
Inventar:

-Benker:

Benkene i bedehuset Emmaus er høyst sannsynlig originale fra 1888. De er enkelt utformet med to smale bord som ryggstø, og de var opprinnelig umalte, men ble malt rett etter andre verdenskrig. På 1970-tallet ble benkene erstattet av stoler, men da det nye Gyland bedehus stod ferdig i 2008 ble alle stolene flyttet dit. Heldigvis var de originale benkene lagret på galleriet, og de kunne dermed settes på plass igjen i salen.

-Prekestol:

Prekestolen hadde tidligere sidevanger som antakelig gikk helt bak til hjørnet av sokkelen. Den ble bygget om på 1960-tallet, angivelig på grunn av en svært "omfangsrik" prest, som måtte trekke prekestolen langt fram på gulvet for å komme inn i den.



Figur 11. Benkene er enkle. (Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)



Figur 12. Prekestolen hadde opprinnelig sidevanger som gikk helt bak til enden av sokkelen. (Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)

-Vedovn:

Opprinnelig stod det en etasjeovn bakerst i rommet, med ovnsrør rett opp gjennom taket. På 60-tallet ble ovnen skiftet ut, og det ble murt pipe. Ovnene ble erstattet med en grønn emaljert Jøtul nr. 118. Det ble i begynnelsen brukt parafinlamper til belysning, men på 1930-tallet ble det satt inn elektriske lamper med glasskuper. Lampene på veggen bak prekestolen er av nyere dato, trolig fra 60- eller 70-tallet.

-Harmonium:

Harmoniet er et sentralt instrument i bedehusene. Akkurat som pipeorglet etter hvert ble det fremste instrumentet i den kirkemusikalske kulturen, var det harmoniet som bar den musikalske kulturen på bedehusene.



Figur 13. Harmonium fra Jakob Knudsen, Bergen.
(Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)

Harmoniet i bedehuset Emmaus er bygget av Jakob Knudsen A/S i Bergen, og skal opprinnelig ha stått i Gyland kirke. Trolig kom det til bedehuset i 1964, da kirken fikk pipeorgel. Instrumentet var tidligere forsynt med en stang ut gjennom siden for pumping av luft. Det hører også en krakk til instrumentet. Jakob Knudsen Piano- og orgelfabrikk produserte harmonier fra 1919 og fram til 70-tallet.

-Kjøkkenet:

Kjøkkenet er et enkelt rom uten annen innredning enn et bord og et par benker, men tidligere har det også vært en ovn her. Bedehuset har aldri hatt eget utstyr til kjøkkenet, men ved behov ble gryter og annet utstyr lånt inn fra gårdene omkring. Maten ble ofte tilberedt på gårdskjøkkenet.

-Gangen

I gangen står det en benk og et par faste hattehyller med knagger.

-Jesusbilde og Bibel:

Opprinnelig var det en gammel bibel og et bilde av Jesus i bedehuset. Dette er nå flyttet til det nye Gyland bedehus. Dersom dette ble brakt tilbake til Emmaus ville bedehusets originale inventar vært tilnærmet komplett.



Figur 14. Galleriet (Foto: Hege Sjøstrand Bu, 2009)

Historikk

Bedehushistorien på Gyland begynte i årene omkring 1880, da Lars Oftedals "vestlandske vekkelse" gikk over bygda. Etter at man noen år hadde holdt møtene hjemme hos folk, begynte snakket å gå om at det var på tide å bygge et eget bedehus. Nils Gyland stilte tomt til disposisjon, og i 1888 stod bedehuset "Emmaus" ferdig.

I 1902 tok spørsmålet om dåpen til å prege diskusjonene på bedehuset. Den høsten ble Nils Gyland døpt av baptistforstanderen Kristan Brekken fra Dalane. Som et resultat av striden om dåpsspørsmålet, ble det ikke holdt møter på "Emmaus". Misjonsfolket ønsket ikke at baptistene skulle holde møter i huset, mens Nils Gyland i egenskap av grunneier motsatte seg at indremisjonen drev sin virksomhet på hans grunn. I 1903 ble Gyland baptistmenighet stiftet, men noen løsning på konflikten om "Emmaus" kom først i 1907. Bedehuset ble tatt ned og flyttet vel hundre meter lenger nord, mens et nytt forsamlingshus for baptistene ble oppført på de gamle murene. Baptistkirken "Betania" stod ferdig i 1907.

Da flere baptister i 1920-årene sluttet seg til pinsebevegelsen, var Gyland pinsemenighet et faktum. I 1936 stod så pinsevenenes forsamlingshus, "Sion", ferdig. Det ble bygd på grunn som var eid av Tønne Gyland, én av dem som var gått ut av baptistmenigheten. "Sion" ble dermed liggende midtveis mellom "Betania" og "Emmaus".



Figur 15. (Foto: Arnt Magne Haugen, 2011)

Da alle hadde fått hvert sitt hus la striden seg og de tre bedehusene på Gyland fikk etterhvert et godt samarbeid, hvor de blant annet unngikk konkurrerende arrangementer på samme dag.

Etter flytting av kirken i 1929 ble det gjort avtale om to faste gudstjenester i bedehuset årlig. Dette førte til at bedehuset Emmaus ble brukt av alle uansett tilhørighet, og inntil kapellet ble bygget i 1970 ble det blant annet brukt som samlingssted ved begravelser. Emmaus har på den måten hatt en nær tilknytning til statskirken, og det er "kristenfolket" i bygda som har vært regnet som eiere. Gårdbrukeren som eier tomta har fortsatt ansvar for tilsynet av bedehuset.

Kilder

- Frans Arne Stylegar, Vest-Agder fylkeskommune
- Johannes Gyland, tilsynsmann
- Åge Gyland, tilsynsmann
- Stein Johannes Kolnes, Orgelkonsulent